

УДК 330.15(043)

Вахович І.М., доктор економічних наук, професор

Франчук Ю.О.

Луцький національний технічний університет

МЕХАНІЗМИ СТИМУЛЮВАННЯ «ЗЕЛЕНОГО» ІНВЕСТУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасна економіка як складова екологічної системи щодо подальшого розвитку досягла граничної межі. Загострення екологічних проблем у світі досягло глобального характеру. Настав час, коли екосистема планети не спроможна подолати екодеструктивне навантаження. Спробою вирішити питання, задекларовані світовою парадигмою сталого розвитку, стала концепція «зеленої» економіки. В публікації розглядають механізми стимулювання інвестицій в «зелені» сектори, а також можливість використання для цього кластеризації регіону.

Ключові слова: «зелені інвестиції», кластери, «еко-бренд», інструменти стимулювання «зелених інвестицій» в економіку регіону.

Vahovych I.M., Franchuk J.O.

MECHANISMS OF STIMULATION OF THE «GREEN» INVESTMENT OF REGIONAL ECONOMY

The modern economy as a part of the ecological system reached maximum limit in its development. Worsening of environmental problems in the world has reached global level. Nowadays the planet's ecosystem is not able to overcome ecodestructive load. An attempt to resolve the issue declared by the global paradigm of sustainable development was the concept of «green» economy. This article is devoted to the mechanisms of stimulation investment in «green» sectors and clustering of the region.

Keywords: «green investments», clusters, «eco-brand mechanisms of stimulation «green investment» in the region's economy.

Вахович І.М., Франчук Ю.А.

МЕХАНИЗМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ «ЗЕЛЕНОГО» ИНВЕСТИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ

Современная экономика как составляющая экологической системы по уровню своего развития достигла потолка. Обострение экологических проблем в мире достигло глобального характера. Пришло время, когда экосистема планеты не способна преодолеть екодеструктивне нагрязки. Попыткой решить вопросы, задекларированные мировой парадигмой устойчивого развития, стала концепция «зеленой» экономики. В публикации рассматриваются механизмы стимулирования инвестиций в «зеленые» сектора, а также возможность использования для этого кластеризации региона.

Ключевые слова: «зеленые инвестиции», кластеры, «эко-бренд», инструменты стимулирования «зеленых инвестиций» в экономику региона.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Активізація інвестиційної діяльності має вирішальне значення для розвитку суспільства. Між перспективами розвитку економіки і рівнем раціоналізації природокористування, якістю навколишнього природного середовища, станом природно-ресурсного потенціалу існує тісна взаємозалежність.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Вивченню кластерів, особливо їх ролі у підвищенні ефективності соціально-економічних систем, присвячені роботи Беспалова В.А., Леонтьєва В.Б., Полякова С.Г., Портера М., Ригаліна Д.Б., Ціхан Т.В., Дегтярьової І.Б., Бурлакової І.М. та інших. Знауну увагу науковці приділяють ролі та значенню кластерів у підвищенні ефективності функціонування еколого-економічних систем на локальному та національному рівні.

Цілі статті. розглянути і проаналізувати механізми стимулювання «зеленого» інвестування на регіональному рівні та запропонувати можливі інструменти сприяння фінансуванню екологічної інвестиційно-інноваційної діяльності регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Відповідним рівнем державного управління, на якому повинна розглядатись екологічна проблема, є той, який найкращим чином здатний вирішити проблеми екологічних пріоритетів і знайти вигідні та реальні рішення. Оскільки багато екологічних проблем перш за все проявляються на місцевому рівні, виправданим у цих випадках є децентралізоване прийняття певних екологічних рішень. Ступінь децентралізації управління визначається локальним характером більшості екологічних проблем, їх кращим розумінням на місці виникнення, тому і рішення доцільно приймати на найнижчому з можливих рівнів [5, с.33-34].

Регіональна екологічна політика – це система цілей і дій, що реалізуються органами державної влади і місцевого самоврядування, спрямованих на збереження довкілля та забезпечення екологобезпечних умов життєдіяльності населення за допомогою методів, що враховують специфіку територій [6, с.8]. Основними завданнями регіональних екологічних програм є: поліпшення екологічної і соціально-екологічної обстановки; моніторинг довкілля; впровадження екологічно чистих технологій, продуктів; поліпшення здоров'я населення; соціальний розвиток регіону [4, с. 34].

Регіональна екологічна політика кожного регіону залежить від екологічного становища регіону.

Визначення інтегрального показника екологічного середовища регіону (таблиця 1) дало можливість згрупувати регіони наступним чином:

1. Найкращі показники : Волинська, Чернівецька, Хмельницька, Рівненська, Миколаївська, Закарпатська, Чернігівська, Житомирська, Львівська.

2. Проміжні регіони : Київська, Сумська, Івано-Франківська, Тернопільська, Херсонська, Полтавська, Кіровоградська, Вінницька, Дніпропетровська.

3. Найгірші показники : Запорізька, АРК, Харківська, Одеська, Черкаська, м.Севастополь, Луганська, Донецька, м.Київ.

Як способи оздоровлення економіки регіону, та джерела одержання коштів для фінансування природоохоронної сфери регіону, можна запропонувати використання резервів фінансового потенціалу шляхом ефективного вкладення інвестицій у розвиток галузі спеціалізації регіону, кластеризацію у галузях регіону з метою підвищення конкурентоспроможності.

Під екологічно орієнтованими кластерами розуміють господарські комплекси, в яких окремі економічні суб'єкти ув'язуються в єдині цикли таким чином, що процеси господарської діяльності взаємодоповнюються процесами відтворення екосистемних компонентів. Мета кластеру – залучення додаткових ресурсів до регіону через посилення конкурентоспроможності підприємств-учасників, використання спільних можливостей та розширення ринків збуту.

Кластерна модель регіонального розвитку має переваги для суб'єктів кластеру: розширення та зміцнення взаємозв'язків у своєму сегменті ринку; забезпечення гарантованого ринку збуту продукції, послуг; підвищення доступності фінансових ресурсів; розширення інформаційної бази; поліпшення умов для появи та реалізації нових ідей; активізація інноваційних та інвестиційних процесів; підвищення гнучкості в організації підприємницької діяльності; підвищення ефективності виробництва за рахунок скорочення витрат (на маркетинг, рекламу, підготовку кадрів та ін.); поліпшення якості робочої сили; розширення можливостей виходу на зарубіжні ринки; розширення можливостей в одержанні більш кваліфікованих послуг з консалтингу; підвищення культури підприємництва; удосконалювання бази оподаткування.

Таблиця 1

Фактори, що впливають на оцінку екологічного становища регіону

Регіони України	Інтегральний показник	Техногенне навантаження					Природоохоронна діяльність				Екологічні передумови		
		Забір води із природних водних об'єктів, на 1 особу (млн. м.куб)	Викиди шкідливих речовин на одну особу, кг	Викиди шкідливих речовин в атмосферне повітря у розрахунку на км ² , т	Утворення токсичних відходів у розрахунку на одну особу, кг	Утворення відходів I-III класів небезпеки, т/км ²	Інвестиції в основний капітал на ОНПС та раціональне використання ПР на душу населення, грн.	Частка знешкоджених промислових токсичних відходів у загальному обсязі утворених, %	Частка удобреної площі під урожай у с/г підприємствах, %	Економія забору води за рахунок оборотного та послідовного водопостачання, частка оборотної води у загальному обсязі використаної, %	Площа території зі щільністю забруднення Цезієм-137 вище 2 Кі/м ² , тис.км ²	Площа території зі щільністю забруднення Стронцієм-90 вище 2 Кі/м ² , тис.км ²	Площа території зі щільністю забруднення Плутонієм вище 0,04 Кі/м ² , тис.км ²
АР Крим	20	1591	66,3	5	1808	10,5	225,4	77,4	75,0	10,4	19,1	0,22	8,9
Вінницька	17	133	104	6,4	1578	0,1	38,0	19,7	87,1	294,3	25,5	6,4	2
Волинська	1	96	50,9	2,6	675,3	0,1	33,0	86,9	82,5	12,5	19,4	0,07	3,4
Дніпропетровська	18	1654	348	36,3	83463	4,8	454,7	99,1	79,8	189,2	19,8	2,9	0,1
Донецька	26	2142	391	65,3	13980	5	230,6	98,0	78,3	194,6	26,5	2,7	5,6
Житомирська	8	207	68	2,9	448,4	0,1	8,1	80,6	70,6	55,7	28,7	13,1	13,7
Закарпатська	6	40	71,6	7	112,1	0,8	6,8	93,7	66,5	11,3	11,4	3,1	12,5
Запорізька	19	972	190	12,5	3559	1,1	232,0	71,2	75,7	498,8	23,5	0,1	4,7
Івано-Франківська	12	108	200	19,8	1143	0,3	76,9	81,3	85,9	852,6	13,4	7	8,4
Київська	10	1064	162	9,9	3856	0,1	813,2	91,0	78,2	16,3	28,9	23,1	20,4
Кіровоградська	16	213	73,4	3	36210	0,3	7,4	98,7	73,2	39,3	24,3	4,3	1,5
Луганська	25	475	243	20,7	8104	1	72,8	112,2	70,1	290,9	26,7	3,3	8,9
Львівська	9	247	101	11,8	1361	0,1	38,2	85,5	86,9	73,7	12	0,65	3,9
Миколаївська	5	227	76,1	3,7	2699	6,4	48,2	66,7	71,1	707,7	21,8	0,25	0,1
Одеська	22	1699	72,8	5,2	287,4	0,4	34,4	66,8	68,7	7,3	32,9	8,8	3,9
Полтавська	15	241	122	6,3	3966	5,2	47,1	66,6	84,6	221,6	26,6	2,2	0,1
Рівненська	4	202	54,2	3,1	670	0,2	10,9	74,9	83,0	1072,5	20	3,5	2,2
Сумська	11	114	76,1	3,7	1033	7,1	20,53	95,5	80,3	95,2	23	0,32	0,84
Тернопільська	13	79	60,4	4,7	1021	0,8	6,16	18,0	92,3	30,1	7,6	1,3	2
Харківська	21	385	110	9,6	831,6	4,7	192,7	70,0	73,3	192,6	31,4	3,5	0,28
Херсонська	14	1319	69	2,6	402,7	3,8	3,2	34,3	65,9	2,0	19,2	0,1	2,9
Хмельницька	3	171	63,1	4,1	1207	0,1	2,9	37,9	90,4	1060,4	15,4	1,1	0,58
Черкаська	23	289	109	6,7	1682	0,3	17,4	67,9	85,7	128,4	20,8	10,1	7,8
Чернівецька	2	81	50,2	5,6	248,8	0,1	19,4	120,3	72,4	276,5	8,1	4	1,9
Чернігівська	7	155	89,6	3,1	493,1	0,1	43,1	80,8	72,6	46,9	21,2	10,4	10,3

* розраховано авторами

Основне завдання суб'єктів регіональної влади при реалізації стратегій кластерного розвитку регіону полягає в створенні сприятливої інституціональної інфраструктури та підтримці процесів ініціації і розвитку кластерів, розробці цільових програм розвитку кластера, участь у виробленні рішень, що впливають на розвиток кластера на всіх рівнях керування.

Основою екологічного кластеру може стати еко-бренд регіону. Сукупність інструментів формування регіонального еко-бренду пропонуємо розглянути на прикладі Волинської області, яка згідно з розрахунком інтегрального показника екологічного становища регіону є найсприятливішою та найперспективнішою з екологічної точки зору. Розпишемо конкретно кожен з інструментів:

1. Пошук найсуттєвіших відмінностей регіонального розвитку, «родзинок», які визначають індивідуальність і неповторність Волинської області:

– Волинь належить до традиційно трудонадлишкових областей, її ринок праці є особливо привабливим (висока якість трудових ресурсів, відносно низька вартість робочої сили), розвинута транспортна і прикордонна інфраструктура (регіон розташований на перехресті важливих торгових і транспортних шляхів).

– Сприятливий екологічний стан.

– Рекреаційний потенціал. Волинь – одне із найбагатших джерел рекреаційних ресурсів. Багата історико-культурна спадщина, озера, ліси із цілющими дикоростучими ягодами та грибами, лікувальні торф'яні ґрунти, джерельні мінеральні води чотирьох типів, мисливство, рибальство створюють усі необхідні передумови для функціонування лікувально-оздоровчого, культурно-пізнавального, спортивного, мисливського, сільського та інших видів туризму;

2. Визначення факторів і складових, які можуть стати конкурентними перевагами екологічного кластеру. Саме екологічний стан Волині дає можливість позиціонувати регіон як територія виробництва екологічно чистої продукції та послуг. Адже регіон є одним з лідерів за екологічним станом території.

3. Визначення елементів і факторів розвитку, що можуть стати основою для формування бренду. Основою для формування бренду може стати можливість вироблення екологічно чистих продукції та послуг на території регіону, що матиме позитивні наслідки для усіх суб'єктів діяльності регіону:

1) для органів місцевої влади – збільшення бази оподаткування від збільшення інвестиційного потоку та обсягів реалізації чистої продукції;

2) для підприємств та інвесторів – можливість отримання доходу:

– кращий доступ до певних ринків;

– можливість диференціації продукції, коли існує достовірна інформація про екологічні якості продукту, бажання споживачів платити за екологічну якість продукції;

– економія вартості матеріалів, електроенергії та послуг – для фірм, що мають гнучкі виробничі процеси, працюють у дуже конкурентних галузях, де оптимізація ресурсопотоку є важливою;

3) для споживачів – екологічно чисті продукти та послуги.

4. Пошук цільових груп, для яких є значущими визначені бренд-фактори. Бренд території пов'язаний з чотирма цільовими аудиторіями.

Перша з них тимчасово перебуває на території регіону і забезпечує постійні свіжі фінансові потоки. Друга – це постійне населення, яке постійно живить економіку регіону. Третьою цільовою аудиторією є підприємства, установи, організації, які інвестують в регіон, платять податки тощо.

5. Визначення споживацької місткості окремих цільових груп і уточнення орієнтирів регіонального брендмейкінгу. Діяльність повинна бути диференційована та спрямована на кожну групу цільової аудиторії.

6. Розроблення і реалізація комплексу заходів щодо посилення конкурентних переваг. Позиціонувати регіон, зробити його упізнаваним можна тільки шляхом просування його локальних ексклюзивних відмінностей. У найширшому сенсі образ міста можна визначити як сукупність характеристик міста, відображених у свідомості людей.

7. Розроблення моделі бренду і його стратегія. Екологічні орієнтири мають впроваджуватись у всі сфери людського життя та виробництва регіону: «зелена» економіка, екомода, екодизайн, «зелена» їжа, «зелений» туризм, «зелений» офіс. Слід розробити атрибути бренду : слоган, візуальні, звукові образи, логотипи: «Нині все екологічно чисте – з Волині».

8. Формування механізму його просування з метою зростання економічних ініціатив у регіоні. Провідними суб'єктами регіонального маркетингу виступають: органи виконавчої та законодавчої влади області; суб'єкти регіональної інфраструктури підтримки підприємництва; спеціалізовані PR-агентства; виставкові центри; туристичні та готельні мережі, навчально-ділові центри.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua>.
2. ЗУ «Про охорону навколишнього середовища» від 25.06.1991р [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Говорун Я. В. Вплив екологічного фактору на складові інвестиційного потенціалу регіону / Я. В. Говорун / Інвестиційні пріоритети епохи глобалізації: вплив на національну економіку та окремий бізнес : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 7-8 жовт. 2010 р. : том 2. – Д. : Біла К.О., 2010. – С.25-27.
4. Драган І. О. Програмно-цільове забезпечення державної екологічної політики / І. О. Драган // Наукові розвідки з державного та муніципального управління: Зб. Наук. праць. – 2011. Вип. 1. [Електронний ресурс] / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського // – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
5. Зеркалов Д. В. Екологічна безпека та охорона довкілля. Монографія / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2012 [Електронний ресурс] / Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського // – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.
6. Кравців В. С. Регіональна екологічна політика в умовах становлення ринкової економіки в Україні (теорія, методи, практика) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора екон. наук : спец. 08.00.06 «Економіка природокористування та охорони навколишнього середовища» / В. С. Кравців. – Київ, 2007. – 43 с.
7. Селезньова Л. Інноваційно-інвестиційна діяльність в екологічній сфері / Л. Селезньова // Вісник Київського національного університету ім.Шевченка. – 2011. – С. 76-78.
8. Харічков С. «Зелені інвестиції» як каталізатор переходу до нового курсу розвитку економіки: міжнародні орієнтири і перспективи впровадження / С. Харічков, Н. Андрєєва // Економіст. – 2010. – №12. – С.16-21.